

POLITYKA W ZAKRESIE POPRAWY JAKOŚCI POWIETRZA W LEGIONOWIE

RAPORT

1. Wstęp

Coraz częściej temat smogu i zanieczyszczeń powietrza jest poruszany przez media społecznościowe, telewizję i prasę. Smog to nienaturalne zjawisko atmosferyczne polegające na współwystępowaniu zanieczyszczenia powietrza wskutek działalności człowieka oraz niekorzystnych zjawisk naturalnych: znacznego zamglenia i bezwietrznej pogody (źr: wikipedia). Niestety, większość Polaków nadal nie zdaje sobie sprawy z zagrożeń i skutków obecności smogu jak i z tego, że najczęściej to oni przyczyniają się do jego powstania w największym stopniu. Obecnie gminy, w trosce o swoich mieszkańców starają się podejmować działania mające na celu poprawę jakości powietrza. Na przykładzie Legionowa zbadaliśmy jakość i ilość tych działań.

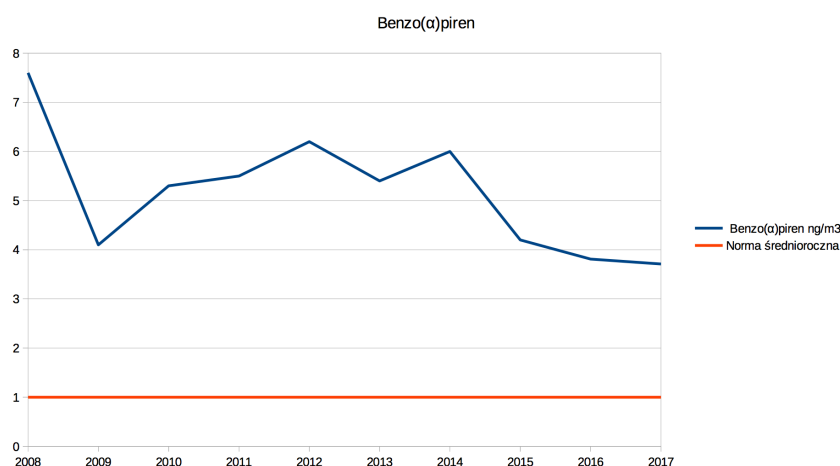
1.1 Metody badawcze

Głównym celem badania było zapoznanie się z polityką z w zakresie poprawy jakości powietrza w Legionowie natomiast zadaniem przekrojowym było zbadanie planowania strategicznego i planowania przestrzennego jako miejsce polityk środowiskowo-klimatycznych w polityce samorządu. Zagadnieniem dotyczącym komponentów polityk klimatycznych była zielen. Jako metody badawcze posłużyły spotkania z przedstawicielami Urzędu Miasta Legionowa - Panią Anną Łaniewską Przewodniczącą komisji zdrowia i Panem Marcinem Galochem Pełnomocnikiem ds. jakości powietrza, jak i wyniki z przeprowadzonej ankiety z mieszkańcami Legionowa. Do wykonania badania potrzebne były opracowane następujące pytania badawcze: Jakie działania podejmuje samorząd w związku z zanieczyszczeniem powietrza? Jakie działania podjęte są w kwestii wymiany pieców? Czy poprawa jakości powietrza/ polityka antysmogowa jest ujęta w dokumentach strategicznych gminy? Z jakich źródeł pochodzi finansowanie projektów/działań/ inicjatyw podejmowanych przez samorząd w sprawie poprawy jakości powietrza? Jaka jest świadomość ekologiczna mieszkańców? Jaka jest wiedza mieszkańców na temat smogu? Jaka jest świadomość mieszkańców na temat działań samorządu w sprawie przeciwdziałania zanieczyszczeniu powietrza? Jaka jest ocena tych działań przez mieszkańców? Czy zielen miejska jest istotnym elementem działań podejmowanych przez samorząd? Odpowiedzi na te pytania składają się na analizę badania.

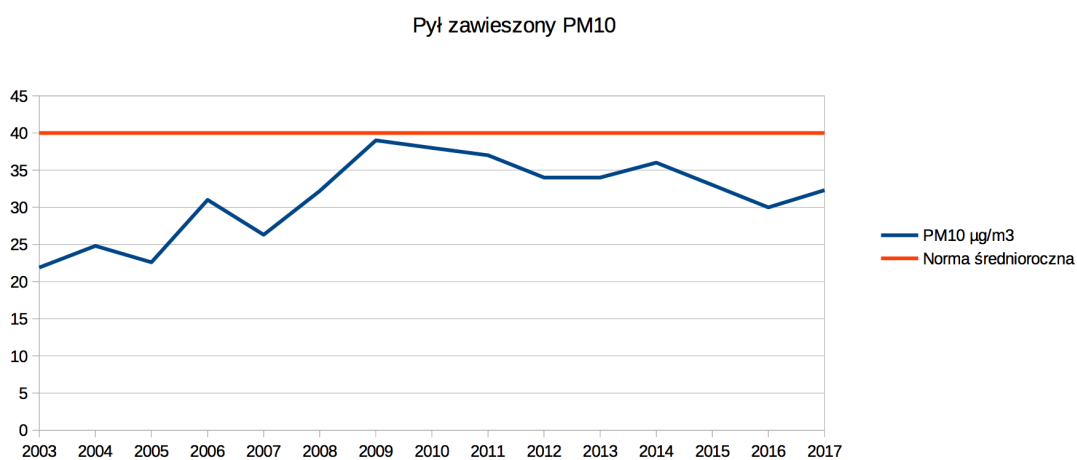
1.2 Skąd zanieczyszczenia powietrza w Legionowie?

Legionowo – miasto w województwie mazowieckim, siedziba powiatu legionowskiego, położone w Kotlinie Warszawskiej, w odległości ok. 22 km na północ od centrum stolicy. Miasto należy do aglomeracji warszawskiej (źr: wikipedia). Liczy około 54 tys. mieszkańców.

W Legionowie istnieje około 12 tys. gospodarstw domowych. Około 8 tys. z nich korzysta z ciepłowni miejskiej położonej w dzielnicy Łajski. Zanieczyszczenia stałe powstające w wyniku spalania węgla w ciepłowni miejskiej są wychwytywane przez zainstalowane między piecami, a kominem cyklony, których sprawność wynosi około 97%. (źr: legionowo.pl). Legionowo nie jest miastem przemysłowym, więc zanieczyszczenia nie pochodzą z lokalnych fabryk. Legionowo jest jednym z najbardziej zagęszczonych miast w Polsce. Na spotkaniu z Pełnomocnikiem ds. jakości powietrza Panem Marcinem Galochem przedstawione zostały wykresy z pomiarów rocznych szkodliwych pyłów Ryc.1 Benzo(a)piren i ryc.2 PM10. Dobrze widać, że w ostatnich latach poziom zanieczyszczenia spada w obydwu przypadkach co świadczy o tym, że działania podjęte przez gminę przynoszą skuteczne rezultaty.

Ryc.1 źr. UM Legionowo

Ryc. 2 źr. UM Legionowo

Wśród gmin miejskich województwa mazowieckiego największą liczbę wyjeżdżających do pracy w 2011 r. odnotowało Legionowo (6,1 tys. osób - 4,1%). Charakteryzowało to gminę w kategorii „sypialni” warszawskiej, niemniej jednak obecnie (na podstawie danych migracyjnych) Legionowo jest bardziej przyjazne mieszkańcom i oferuje im bogatszą ofertę usługową i rekreacyjną.

2. Dokumenty strategiczne Legionowa

Dokumenty strategiczne mają na celu przewidywać i uwzględniać przyszłościowe cele i działania na rzecz rozwoju miasta lub gminy. Powinny zawierać więc cele strategiczne dotyczące poprawy jakości powietrza. Przeanalizowaliśmy następujące dokumenty:

2.1. UCHWAŁA ANTYSMOGOWA

Dnia 24.10.2017 r. sejmik województwa mazowieckiego przyjął uchwałę antysmogową dla Mazowsza. O przepisy mające poprawić jakość powietrza w i ułatwienie jej kontroli upominali się zarówno aktywiści jak i władze lokalne na Mazowszu. Zgodnie z rozporządzeniem weszły w życie następujące przepisy:

(Cytat z <https://legionowo.pl/pl/a/uchwala-antysmogowa-na-mazowszu>)

- „Już dwa tygodnie po opublikowaniu uchwały w Dzienniku Urzędowym Województwa Mazowieckiego, będzie można instalować wyłącznie kotły centralnego ogrzewania, kominki, piece itp. spełniające normy dotyczące emisji spalin określone w rozporządzeniach Komisji Europejskiej 2015/1189 oraz 2015/1185.
- Od 1 lipca 2018 r. wchodzi w życie wymagania dla węgla i drewna.

Zakazuje się stosowania następujących paliw:

- 1) mulów i flotokonzentratów węglowych oraz mieszanek produkowanych z ich wykorzystaniem;
- 2) węgla brunatnego oraz paliw stałych produkowanych z wykorzystaniem tego węgla;
- 3) węgla kamiennego w postaci sypkiej o uziarnieniu 0-3 mm;
- 4) paliw zawierających biomasę o wilgotności w stanie roboczym powyżej 20%.
 - Do końca 2022 r. użytkownicy kotłów centralnego ogrzewania na paliwa stałe, niespełniających wymagań w zakresie sprawności cieplnej i emisji zanieczyszczeń określonych dla klasy 3, 4 lub 5 według normy PN-EN 303-5:2012 będą musieli wymienić je na nowe, ekologiczne urządzenia.
 - Do końca 2027 obowiązek ten obejmie także posiadaczy względnie nowoczesnych urządzeń klasy 3 oraz 4 według normy PN-EN 303-5:2012.
 - Użytkownicy kominków, pieców, kuchni węglowych i tym podobnych urządzeń będą musieli do końca 2022 r. wyposażyć je w urządzenie zapewniające redukcję emisji pyłu do wartości określonych w normach unijnych lub wymienić na nowe.”

Kontrole urządzeń grzewczych mogą przeprowadzać Straż Miejska, upoważnieni pracownicy Urzędu Miasta Legionowo, Policja oraz inspektorzy Inspekcji Ochrony Środowiska.

Gmina Miejska Legionowo udziela dotacji na wymianę nieekologicznych pieców na paliwa stałe na nowoczesne piece gazowe, olejowe lub pompy ciepła. Wraz z wymianą na piec gazowy można także uzyskać dotację do przyłączenia nieruchomości do sieci gazowej.

Na stronie internetowej gminy z łatwością znajdziemy informacje na ten temat. Dostępny jest regulamin udzielania dotacji, instrukcja dla mieszkańców oraz wzory umów i wniosków. Informacji udziela również Referat Ochrony Środowiska Urzędu Miasta Legionowo.

2.2. MPZP

Zgodnie z obejmującym całe miasto MPZP uchwalonym w 2001 roku „w nowo wybudowanych na terenie Legionowa budynkach nie można używać paliw stałych, takich jak węgiel. Zgodnie z § 30 miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego ustalono, że:

- Potrzeby cieplne projektowanego budownictwa wielorodzinnego należy zaspakajać z miejskiego systemu ciepłowniczego.
- Zaspakajanie potrzeb cieplnych innego niż wymienione w pkt.1) budownictwa, w tym jednorodzinne może nastąpić:
 - z miejskiego systemu ciepłowniczego,
 - z indywidualnych źródeł ciepła opalanych na gaz ziemny lub paliwa płynne bez siarkowe,
 - źródeł odnawialnych.
- Zaleca się przebudowę istniejących kotłowni opalanych paliwem stałym na gaz ziemny lub paliwa płynne bez siarkowe.” (źr: legionowo.pl)

2.3. Plan gospodarki niskoemisyjnej

W 2015r. został przyjęty Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Miejskiej Legionowo. Opracowanie sfinansowane zostało przez Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska. Zinventaryzowano gospodarkę energią w gminie, a następnie wytyczono cele jej modernizacji. Głównymi założeniami planu są:

- poprawa jakości powietrza w mieście
- redukcja emisji gazów cieplarnianych
- zwiększenie udziału energii pochodzącej z odnawialnych źródeł
- redukcja zużycia energii poprzez zwiększenie efektywności energetycznej

Dotyczy to nie tylko wniosków składanych przez gminę ale także wszystkich podmiotów w mieście.” (źr: legionowo.pl)

W szerszej perspektywie wprowadzenie Planu gospodarki emisyjnej ma na celu:

- Pobudzenie gospodarki dzięki rozwojowi czystych technologii oraz energii o niskiej emisji lub energii bez emisyjnej
- Ograniczenie zużycia zasobów naturalnych
- Zmniejszenie zależności od importu surowców
- Przyniesie korzyści zdrowotne np. dzięki redukcji zanieczyszczeń powietrza

Wprowadzenie Planu Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Miejskiej Legionowo wpisuje się we wspólną politykę Unii Europejskiej i działania na rzecz adaptacji do zmian klimatu i ochrony powietrza. Dokument jest niezbędny w przypadku aplikowania o środki europejskie.

2.4 Strategia 2030 r.

Gmina miejska Legionowo posiada kompleksowo opracowaną strategię rozwoju do 2030 roku. Głównym celem jest stworzenie warunków dla dynamicznego, przyjaznego mieszkańcom rozwoju lokalnego. Polityka klimatyczna i sprawy z zakresu ochrony środowiska są szeroko ujęte w dokumentach strategicznych gminy. Poprawa stanu środowiska naturalnego stanowi jeden z sześciu celów strategicznych. Redukcja emisji zanieczyszczeń, zwiększenie efektywności energetycznej w sektorze mieszkaniowym i budynkach użyteczności publicznej oraz zwiększenie udziału odnawialnych źródeł w ogólnej produkcji energii są przedstawione jako cele operacyjne i istotne założenia rozwoju Legionowa przez najbliższe 12 lat.

Działania legionowskich władz mają być skupione na promowaniu korzystania z mało uciążliwych dla środowiska źródeł ogrzewania (w tym odnawialnych źródeł energii), bądź też korzystaniu z miejskiej sieci ciepłowniczej. Kolejnym zadaniem ma być eliminacja strat ciepła poprzez zwiększenie efektywności cieplnej budynków (tzw. termomodernizacja). Bardzo istotnym aspektem dla poprawy stanu powietrza będzie także nacisk na użytkowanie przyjaznych środowisku środków transportu jak i rozbudowa miejskiej sieci ścieżek rowerowych.

Środowisko naturalne jest postrzegane jako ważny czynnik wpływający na zdrowie i jakość życia mieszkańców Legionowa. Analiza strategii pozwala wysnuć wnioski, że władze lokalne są świadome jak wiele działań muszą podjąć aby zredukować emisje zanieczyszczeń.

Legionowski samorząd poza redukcją emisji zanieczyszczeń zamierza również obniżyć zużycie energii elektrycznej. Pozytywny wpływ na środowisko będzie miała modernizacja oświetlenia ulic, placów i parków poprzez zastosowanie nowoczesnego oświetlenia oraz inteligentnego systemu stresowania elektrycznością.

Odpowiednie akcje edukacyjne i promocyjne mają zwracać uwagę mieszkańców Legionowa na problemy związane ze środowiskiem naturalnym jak i nakłaniać ich do zmiany codziennych, inwazyjnych nawyków.

Każda dobrze opracowana strategia posiada opis narzędzi monitorujących jej wykonanie. W obszarze ochrony środowiska w legionowskiej strategii wykorzystywane są narzędzia takie jak:

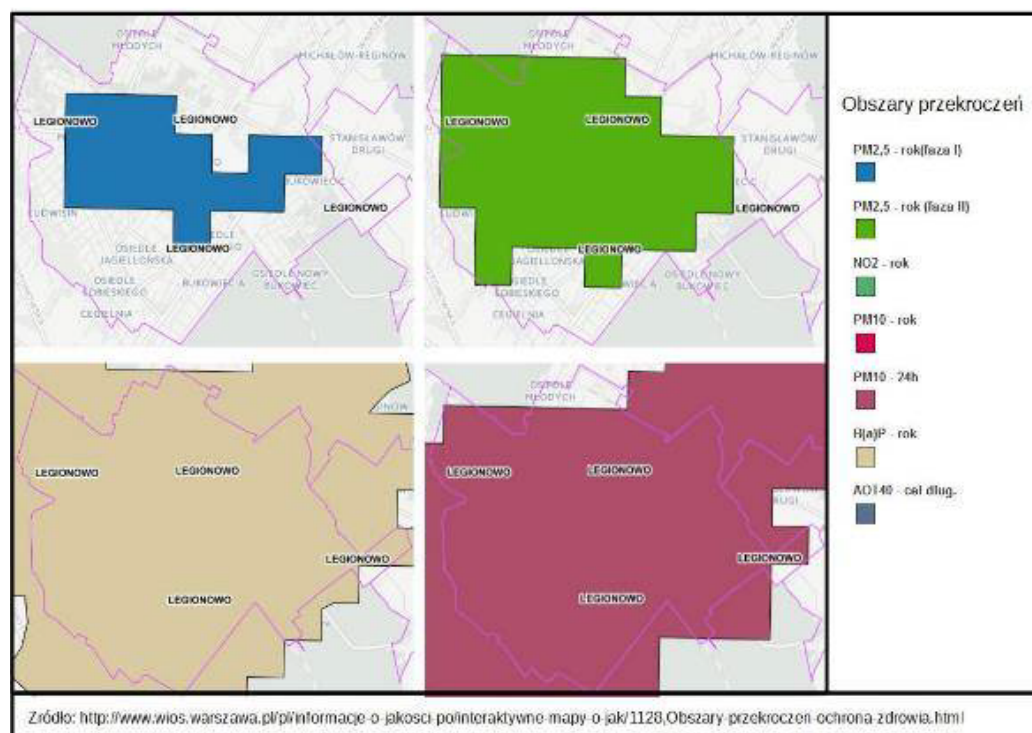
- liczba wielorodzinnych budynków mieszkalnych i budynków użyteczności publicznej poddanych termomodernizacji
- liczba wymienionych i/lub zmodernizowanych urządzeń grzewczych w gospodarstwach domowych
- % mieszkańców miasta korzystających z miejskiej sieci wodociągowej
- % mieszkańców miasta korzystających z miejskiej sieci kanalizacyjnej

2.5 Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Miejskiej Legionowo

W Legionowie funkcjonuje Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Miejskiej Legionowo do roku 2023 przyjęty uchwałą nr XXXII/419/2017 Rady Miasta Legionowa w dniu 28 czerwca 2017 roku.

Dokument ten ma na celu wyznaczenie obszaru rewitalizacji na podstawie delimitacji obszaru zdegradowanego, a następnie ustalenie wizji rewitalizacji, jak również celów strategicznych i kierunków działań dla obszaru rewitalizacji.

Jednym z kryteriów delimitacji sfery środowiskowej (jedna z pięciu wyznaczonych sfer) jest poziom zanieczyszczenia PM_{2,5}. Za obszar zdegradowany uznane zostały jednostki, na których całym terenie stwierdzono przekroczenie norm.

Kolejną zmienną, która miała posłużyć do zróżnicowania terenu miasta pod kątem środowiskowym, miała być stwierdzona liczba przypadków spalania odpadów w domowych piecach. Ze względu na małą liczbę potwierdzonych nieprawidłowości (10 przypadków w sezonie grzewczym 2015/2016) dane te nie zostały wykorzystane. Podkreśla to stopień zainteresowania władz problemem zanieczyszczenia powietrza i to, jaką przykładają do tego wagę.

W wizji obszaru rewitalizacji uwzględnione jest współistnienie wszelkich podejmowanych działań z środowiskiem naturalnym. Tak jak w innych dokumentach strategicznych/ planistycznych gminy wspomina się o konieczności dbania o środowisko naturalne, co za tym idzie o jakość powietrza.

Wizja: *Obszar rewitalizacji jako spójna przestrzeń przyjazna dla wszystkich grup społecznych o korzystnych warunkach prowadzenia działalności gospodarczej, zadowalającej jakości infrastruktury, charakteryzująca się zrównoważonym rozwojem społeczno-gospodarczym oraz wysoką aktywnością społeczności lokalnej, pozwalająca na właściwe gospodarowanie środowiskiem naturalnym.*

Na liście projektów podstawowych Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Miejskiej Legionowo znajduje się punkt „Poprawa jakości powietrza obszaru rewitalizacji – program wsparcia niskoemisyjnych źródeł energii w gospodarstwach domowych”. Projekt jest organizowany przez Gminę Miejską Legionowo i Ośrodek Kultury w Legionowie m.in. przy pomocy organizacji pozarządowych. Wyznaczono trzy cele projektu:

1. Poprawa jakości powietrza na terenie obszaru rewitalizacji poprzez zmniejszenie emisji zanieczyszczeń w wyniku procesów spalania paliw na potrzeby ogrzewania w gospodarstwach indywidualnych,
2. Poprawa stanu zdrowia mieszkańców obszaru rewitalizacji i obszaru zdegradowanego,
3. Zwiększenie świadomości ekologicznej mieszkańców.

Projekt obejmował będzie zakup nowych jednostek grzewczych na potrzeby ogrzewania w gospodarstwach indywidualnych, przyłączenie do miejskiej sieci gazowej, dofinansowanie do opłat dla beneficjentów Ośrodka Pomocy Społecznej korzystających z sieci gazowej. Uzupełnieniem powyższych działań będzie szeroka kampania informacyjno-promocyjna uświadamiająca szkodliwość spalania śmieci w centralnym ogrzewaniu (szkolenia, spotkania konsultacyjne, materiały).

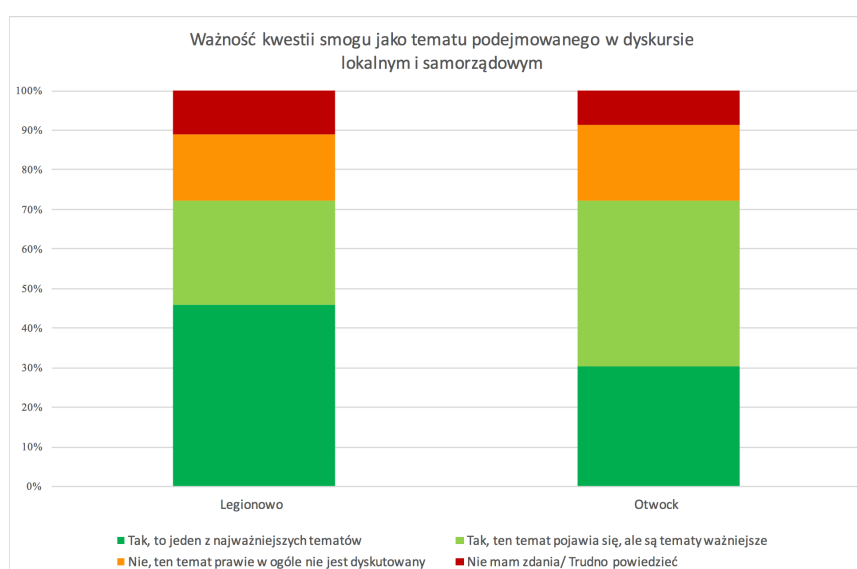
Prognozuje się zmniejszenie liczby palenisk węglowych o 400, przyłączenie 400 nowych pieców, przeprowadzenie kampanii społecznych, spotkania z mieszkańcami, dystrybucję materiałów informacyjnych, jak również szacuje się łączny roczny spadek emisji gazów cieplarnianych po zakończeniu projektu na liczbę 350 Mg/rok.

Projekt ma trwać przez cały okres obowiązywania Programu Rewitalizacji i przewiduje się jego koszt na 3 000 000 zł. Potencjalnymi źródłami finansowania są Gmina Miejska Legionowo (min. 20%) i Środki Unii Europejskiej (max. 80%).

Z kolei w celach komplementarnych, czyli uzupełniających podstawowe, znajduje się punkt „Poprawa stanu środowiska poprzez rozbudowę sieci ciepłowniczej”, którego jednym z dwóch celów jest „Ochrona środowiska naturalnego poprzez ograniczenie emisji zanieczyszczeń do powietrza oraz likwidację azbestu z izolacji sieci ciepłej.”. Projekt finansowany będzie z środków własnych Przedsiębiorstwa Energetyki Ciepłej Legionowo Sp. z o.o (min. 15%) i Środków Unii Europejskiej (max. 85%).

3. Działania podjęte przez Legionowo na rzecz poprawy jakości powietrza

Legionowo prężnie działa na rzecz poprawy jakości powietrza. Sposobów radzenia sobie z tym problemem jest w gminie naprawdę dużo. Przedstawione zostały przez specjalistów na spotkaniach w Urzędzie Miasta jak również są bardzo dobrze opisane na stronie internetowej miasta www.legionowo.pl. Nie są to tylko puste słowa, bo jak przedstawia poniższy wykres, mieszkańcy zauważają, że temat smogu i zanieczyszczeń powietrza jest podejmowany w dyskursie lokalnym i samorządowym.

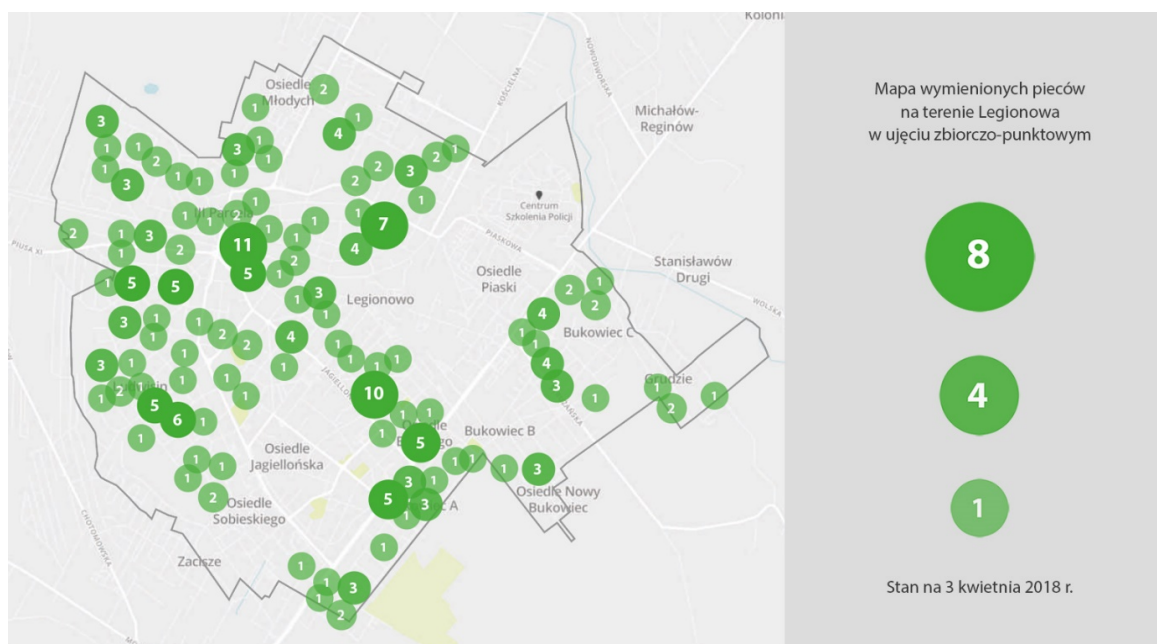

Poniżej zostały wymienione działania podejmowane przez samorząd:

• Dotacja na wymianę pieców

Gmina Miejska Legionowo udziela dotacji na wymianę nieekologicznych pieców na paliwa stałe na nowoczesne piece gazowe, olejowe lub pompy ciepła. Wraz z wymianą na piec gazowy można także uzyskać dotację do przyłączenia nieruchomości do sieci gazowej. Gmina w tym zakresie działa bardzo sprawnie, z 1000 planowanych pieców do wymiany od początku tego roku zostało wymienionych już 248 pieców, co jest bardzo dobrym wynikiem.

https://legionowo.pl/upload/images/Podstrony/Srodowisko/wymienione-piece-03042018_.jpg

• Ekopatrole

Zgodnie z ustawą Prawo ochrony środowiska Straż Miejska posiada uprawnienia do kontroli indywidualnych pieców. W przypadku stwierdzenia spalania odpadów właściciel budynku podlega karze aresztu lub grzywny. Osoby utrudniające dokonanie kontroli zgodnie z Kodeksem karnym podlegają karze pozbawienia wolności. W każdym sezonie grzewczym przeprowadzanych jest kilkaset kontroli. Ekopatrol został powołany w celu kontroli nieruchomości na terenie Legionowa pod kątem przestrzegania przepisów ochrony środowiska i edukowania mieszkańców jakich surowców unikać do ogrzewania domów. Jego głównym celem nie jest nadawanie mandatów (w całej historii ekopatrolu taki incydent miał tylko jeden raz miejsce). Ekopatrole są przeprowadzane dwa razy w tygodniu.

• Informowanie o jakości powietrza, prognozy zanieczyszczeń

Na stronie internetowej miasta podawane są informacje o bieżącej jakości powietrza, ostrzeżenia dotyczące przekroczeń poziomów zanieczyszczeń oraz instrukcje dotyczące zachowania w czasie obowiązywania ostrzeżeń o nadmiernym zanieczyszczeniu jak również informacje o prognozowanej na najbliższe 2-3 dni jakości powietrza. Prognoza jakości powietrza na najbliższe 24-48 godzin wykonywana przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Warszawie. Przekazywana jest też informacja o aplikacji na smartfony informującej o aktualnym zanieczyszczeniu powietrza.

- **Czyszczenie ulic na mokro**

Wpływ na jakość powietrza, przede wszystkim na ilość zanieczyszczeń pyłowych (w Legionowie położonym na piaszczystych wydmach szczególnie częste) ma częstotliwość czyszczenia ulic na mokro. Ulice są czyszczone dwa razy w sezonie.

- **Termomodernizacja**

Wszystkie gminne obiekty oświatowe i większość pozostałych została poddana termomodernizacji polegającej na wymianie ogrzewania na ekologiczne, ociepleniu ścian i stropów oraz wymianie okien. Gmina wspiera też innych właścicieli budynków (SML-W, CSP, wspólnoty mieszkaniowe) w staraniach o dotacje na termomodernizację z środków zewnętrznych. W 2016 roku wykonano audyty, a w tym roku zostaną wykonane kompleksowe termomodernizacje 5 gminnych budynków mieszkalnych. (2017)

- **Badania termowizyjne**

Począwszy od stycznia 2016 roku prowadzone są bezpłatne badania kamerą termowizyjną budynków mieszkalnych. Badanie umożliwia ocenę, które elementy budynku wymagają termomodernizacji. Dotychczas wykonano 130 takich badań, program jest kontynuowany. (2017) Właściciele domów otrzymują szczegółowe raporty ze zdjęciami, pokazujące mostki termiczne, nieszczelne okna, nieocieplone fundamenty itd. Celem programu jest zainteresowanie mieszkańców termomodernizacją domów jednorodzinnych.

- **Transport publiczny**

Legionowo stawia na komunikację zbiorową. Z roku na rok wzrasta liczba połączeń kolejowych i autobusowych z Warszawą oraz bezpłatnych połączeń dowożących mieszkańców do centrum i do stacji kolejowych w Legionowie. Koszty dopłat do komunikacji zbiorowej ponosi budżet gminy. Obecnie kwota ta przekracza 6,5 mln zł rocznie. (2017)

- **Ścieżki rowerowe**

Systematycznie rozbudowywana jest sieć ścieżek rowerowych na terenie miasta. W Arenie Legionowo funkcjonuje bezpłatna wypożyczalnia rowerów. W kilku miejscach w mieście zainstalowano punkty obsługi rowerów.

- **Działania inwestycyjne - Kogeneracja**

Konsekwentnie modernizowana jest ciepłownia miejska. Między innymi wykonano przedsięwzięcie pn. "Ograniczenie emisji spalin poprzez przebudowę jednostek kotłowych w PEC Legionowo" dofinansowane z środków Unii Europejskiej. Dzięki niemu ograniczono emisję pyłu o 30 % oraz dopalenie CO o 20 %. Zakończono prace nad projektem pn. "Budowa źródła kogeneracyjnego w postaci 3 silników gazowych oraz kotłowni gazowej na terenie Ciepłowni Miejskiej w Legionowie".

Ponadto w Arenie Legionowo założono kolektory słoneczne, na trybunie stadionu miejskiego oraz na siedzibie KZB Legionowo sp. z o.o. zamontowano instalacje fotowoltaiczne, na basenie w ZSO 2 zainstalowano pompę ciepła zmniejszając zapotrzebowanie na ciepło o 1900 GJ/rok, w trakcie realizacji jest też fotowoltaika na dachu miejskiego ratusza.

- **Gospodarka odpadami**

Legionowo jako jedna z pierwszych gmin w Polsce w roku 2009 wprowadziła miejski system gospodarki odpadami komunalnymi obejmujący wszystkich mieszkańców.

Od razu po wprowadzeniu systemu ilość odpadów odbieranych od mieszkańców zwiększyła się o 30 % (3 tys. ton). Większość z tych odpadów dotychczas była spalana przez mieszkańców w

indywidualnych kotłowniach. Systematycznie zwiększana jest częstotliwość odbioru odpadów ogrodowych.

- **Kompostowniki**

Od 5 lat prowadzona jest akcja "Po prostu kompostuj", w ramach której mieszkańcy otrzymują nieodpłatnie do użytkowania we własnych ogrodach specjalistyczne kompostowniki.

Dzięki temu ograniczono popularny wcześniej zwyczaj wiosennego i jesiennego palenia pozostałości roślinnych.

- **Współpraca z organizacjami społecznymi**

Podjęto współpracę z lokalnym stowarzyszeniem społecznym zajmującym się ochroną powietrza *Legionowskim Alarmem Smogowym*.

- **Ograniczenie emisji z transportu**

Gmina Miejska Legionowo przekazała na rzecz Komendy Powiatowej Policji w Legionowie nowoczesny, przenośny dymomierz optyczny DS2 do kontroli emisji spalin z pojazdów samochodowych wyposażonych w silniki diesla.

- **Wsparcie dla najuboższych mieszkańców**

Każdy mieszkaniec Legionowa znajdujący się w trudnej sytuacji finansowej może zwrócić się do Ośrodka Pomocy Społecznej w Legionowie z prośbą o pomoc.

Jedną z form pomocy jest dopłata do rachunków za ogrzewanie lub pomoc rzeczowa w formie zakupu opału – koksu opałowego, pellet lub węgla dobrej jakości. Ponadto OPS może udzielić dodatkowego wsparcia finansowego osobom, które modernizują lub wymieniają ogrzewanie.

Informacje ze strony www.legionowo.pl i opracowanie własne.

Jak widać, podejmowanych działań przez gminę Legionowo jest naprawdę bardzo dużo. Pani Anna Łaniewska przygotowując się na nasze spotkanie zadzwoniła do przedstawicieli miast takich jak Kraków, Katowice i Łódź chcąc porównać ich podjęte działania z Legionowem, jednak nie dowiedziała się nic „nowego” a wręcz przeciwnie, uzyskała pochwałę i okazała się wzorem do naśladowania przez miasta, które również borykają się z zanieczyszczeniami powietrza. Porównując Legionowo do Otwocka (w którym równolegle było przeprowadzane takie samo badanie), Legionowo bezdyskusyjnie wygrywa w walce z problemami jakościowymi powietrza. O działaniach się nie mówi, lecz realizuje i to przynosi zauważalne efekty.

3.1 Analiza wyników ankietowych. Ocena działań gminy przez mieszkańców

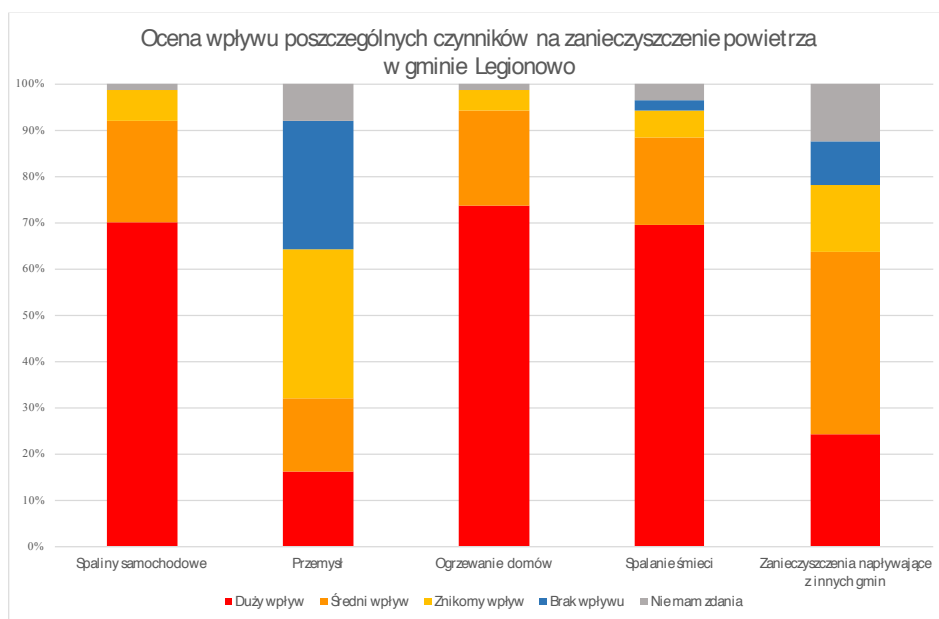
Jednym z elementów badań prowadzonych w obu gminach były badania ankietowe, które w głównej mierze skupiały się na świadomości ekologicznej mieszkańców oraz ocenie działań samorządu w kwestii przeciwdziałaniu zanieczyszczeniu powietrza na terenie gminy.

Biorąc pod uwagę szeroki zakres działań i inicjatyw podejmowanych przez samorząd Legionowa, które zostały wcześniej opisane, podejrzewaliśmy, że poziom świadomości w temacie zanieczyszczenia powietrza i smogu u mieszkańców jest rosnący oraz zdecydowana większość mieszkańców ma wyrobione zdanie na ten temat.

Ciekawym aspektem opinii mieszkańców okazała się odpowiedzialność za podejmowanie działań w kwestii walki z zanieczyszczeniami powietrza. Ankietowani poza położeniem znacznego akcentu na władze w szczególności lokalne (98% ankietowanych udzieliło odpowiedzi twierdzącej), ale także władz wyższego szczebla nie zapominają, że sami jako obywatele/ mieszkańcy powinni podejmować działania prowadzące do zmniejszenia ilości produkowanych

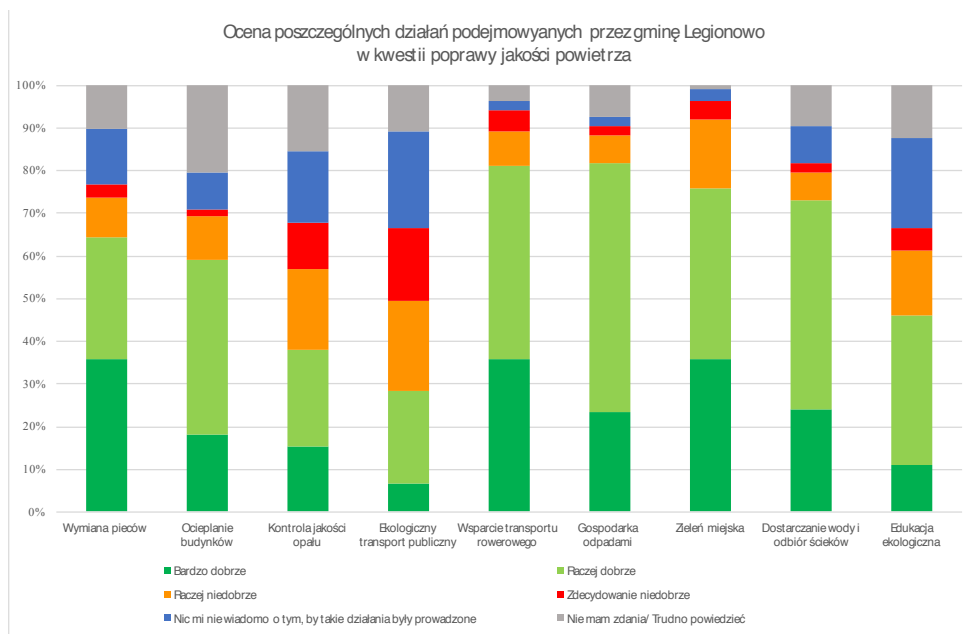
zanieczyszczeń do atmosfery. Taki wyniki całkiem dobrze pokrywa się z aktywnością samorządu na tym polu, jednakże stoi w opozycji do dalszych wyników z badania, gdzie raptem niecałe 20% ankietowanych uczestniczy w jakichkolwiek działaniach na rzecz poprawy jakości środowiska przyrodniczego. Pokazuje to pewien rozdźwięk między teoretycznym konceptem jak sytuacja ochrony środowiska przyrodniczego powinna wyglądać, a jak to w rzeczywistości wygląda z perspektywy mieszkańców.

Mieszkańcy Legionowa równie dobrze wypadają pod kątem świadomości ekologicznej w kontekście powodów zanieczyszczenia powietrza w gminie. W większości mieszkańcy trafnie potrafią wskazać główne źródła w gminie Legionowo. Jako główne czynniki zanieczyszczające powietrze w Legionowie wskazują spaliny samochodowe oraz ogrzewanie domów. W obydwu przypadkach ponad 70% ankietowanych uważa, że te źródła mają bardzo duży wpływ na złą jakość powietrza. Na trzecim miejscu wymieniają spalanie śmieci (niecałe 70%).

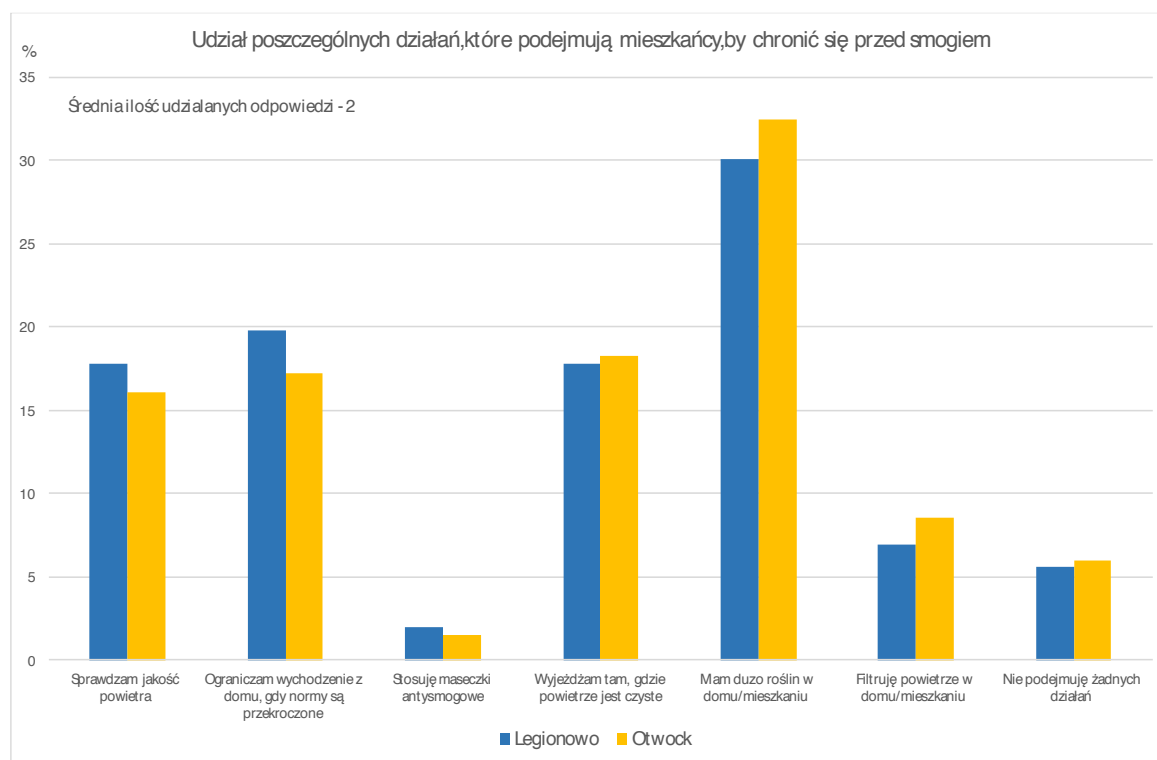

Ankietowani mieli za zadanie również wypowiedzieć się w temacie działań jakie są podejmowane przez samorząd Legionowa. W Legionowie niecałe 2/3 ankietowanych potrafiło wymienić jakiejkolwiek działania wykonywane przez władze w sprawie poprawy jakości powietrza. Jest to znacznie lepszy wynik w stosunku do Otwocka gdzie niewiele ponad 1/3 ankietowanych była w stanie wymienić.

W sprawie oceny poszczególnych działań, ankietowani znacznie lepiej oceniają te działania, które nie są bezpośrednio związane z rozwiązaniem problemem smogu. Najlepiej oceniane jest wparcie transportu rowerowego oraz gospodarka odpadami. Edukację ekologiczną na terenie gminy dobrze ocenia niecałe 50% ankietowanych, co i tak się przekłada na całkiem dobrą świadomość ekologiczną, jak wynika z wcześniejszych analiz. Działania bezpośrednio nastawione na zwalczanie smogu charakteryzują się gorszą w stosunku do reszty działań oceną wśród mieszkańców. Proces wymiany pieców na bardziej ekologiczne pozytywnie ocenia ponad 60% ankietowanych, co może być zadowalającym poziomem, zwłaszcza że ponad 20% nie ma zdania na ten temat lub nie słyszała o tym programie. Ten odsetek wynika z faktu, że części mieszkańców ten zakres działań samorządu nie dotyczy, ponieważ posiadają już piece spełniające wymagania ekologiczne.

Nie najgorzej wypada również aktywność mieszkańców, podczas codziennych działań, mających przeciwdziałać powstawaniu oraz ochronę własnego zdrowia przed negatywnym wpływem smogu. Raptem 5% ankietowanych nie podejmuje jakichkolwiek działań w tej kwestii. Największą popularnością cieszy się posiadanie dużej ilości roślin w mieszkaniu/domu, które będą oczyszczają powietrze. Prawie co piąty ankietowany sprawdza jakość powietrza czy to w Internecie czy za pomocą aplikacji mobilnych (tj. Kanarek czy Airly), a także ogranicza wyjścia z domu w dni, w których jest przekroczony poziom zanieczyszczeń w powietrzu.

4. Finansowanie działań gminy

4.1 Budżet

Na potrzeby raportu zostały przeanalizowane trzy dokumenty gminy dotyczące jej finansów. Są to: Budżet Gminy Legionowo na rok 2017, Budżet Gminy Legionowo na rok 2018 oraz Wieloletnia Prognoza Finansowa Gminy Legionowo na lata 2018-2022.

Ryc. 1. Struktura wydatków budżetu Gminy (zadań własnych, zleconych).

1.	Dz.010	Rolnictwo i łowiectwo	0,02%
2.	Dz.020	Leśnictwo	0,00%
3.	Dz.600	Transport i łączność	9,26%
4.	Dz.700	Gospodarka mieszkaniowa	2,75%
5.	Dz.710	Działalność usługowa	0,03%
6.	Dz.750	Administracja publiczna	8,11%
7.	Dz.751	Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa	0,01%
8.	Dz.754	Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	1,71%
9.	Dz.757	Obsługa długu publicznego	0,25%
10.	Dz.758	Różne rozliczenia	1,09%
11.	Dz.801	Oświata i wychowanie	33,50%
12.	Dz.803	Szkolnictwo wyższe	0,00%
13.	Dz.851	Ochrona zdrowia	0,61%
14.	Dz.852	Pomoc społeczna	4,81%
15.	Dz.853	Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	0,10%
16.	Dz.854	Edukacyjna opieka wychowawcza	1,57%
17.	Dz.855	Rodzina	21,29%
18.	Dz.900	Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	9,04%
19.	Dz.921	Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	3,22%
20.	Dz.926	Kultura fizyczna	2,63%

Źródło: Budżet Gminy Legionowo na 2017 r.

Gospodarka komunalna i ochrona środowiska ma dosyć duży udział w strukturze wydatków miasta za rok 2017, a mianowicie wynosi ok. 9% - czyli tyle samo co transport i łączność i nieznacznie więcej niż wydatki na administrację. Po oświacie i wydatkach na rodzinę są to najwyższe wyniki procentowe w zestawieniu.

Tabela 1. Wydatki majątkowe jednoroczne na rok 2018

Dział	Rozdział	Treść	Wartość
900		Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	2 055 143
	90005	Ochrona powietrza atmosferycznego i klimatu	400 000

		wymiana kotłów węglowych na kotły gazowe lub pompy ciepła	400 000
--	--	---	---------

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Budżetu gminy Legionowo na 2018 r.

Tabela 2. Wydatki bieżące na rok 2018

Dział	Rozdział	Treść	Wartość
600		Transport i łączność	10 462 052
	60004	Lokalny transport zbiorowy	7 056 500

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Budżetu gminy Legionowo na 2018 r.

W planowanym budżecie gminy na rok 2018, z zakresu działu Gospodarki komunalnej i ochrony środowiska planowane jest przeznaczenie 400 000 zł na wymianę kotłów węglowych na kotły gazowe lub pompy ciepła, co wpisuje się w rozdział Ochrona powietrza atmosferycznego i klimatu i stanowi jego całość. Z wydatków bieżących na Transport i łączność ok. 70% przeznaczonych jest na lokalny transport zbiorowy, tak jak miało to miejsce w 2017 roku.

Komunikacja Miejska Legionowa w całości finansowana jest przez miasto. Mieszkańcy mogą bezpłatnie poruszać się autobusami linii D1, D2 i D3, a ponadto Urząd częściowo dofinansowuje kursy linii ZTM Warszawa (723, 731, 736, N63, S3, S9). Linie te pozwalają na szybki dojazd ze stolicy do Legionowa (i odwrotnie) zarówno w dzień, jak i w nocy. Przeznaczanie dużej sumy środków własnych gminy na dofinansowanie lokalnego transportu zbiorowego świadczy o wielopłaszczyznowym spojrzeniu władz na problem zanieczyszczenia powietrza. Nie powodują go bowiem tylko zanieczyszczenia z kominów nieruchomości prywatnych ale także spaliny samochodowe. Udostępnienie mieszkańcom bezpłatnej komunikacji, daje im ekonomiczny powód, aby zostawić samochód w domu i dojechać do pracy lub załatwić sprawę na terenie gminy, wsiadając do autobusu miejskiego.

Tabela 3. Wydatki majątkowe ujęte w Wieloletniej Prognozie Finansowej

Dział	Rozdział	Treść	Wartość
600		Transport i łączność	14 574 427
	60016	Drogi publiczne gminne	14 044 427
		poprawa warunków do rozwoju przyjaznych środowisku form transportu poprzez budowę systemu dróg rowerowych na terenie Gminy Legionowo – II etap	1 657 541

	poprawa warunków do rozwoju przyjaznych środowisku form transportu poprzez utworzenie systemu dróg rowerowych na terenie gmin: Czosnów, Jabłonna, Legionowo, Łomianki, Nieporęt, Nowy Dwór Mazowiecki, Radzymin i Wieliszew /w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego 2014-2020 – Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Warszawskiego Obszaru Funkcjonalnego	7 477 690
--	--	-----------

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Wieloletniej Prognozy Finansowej Gminy Legionowo na lata 2018-2022..

W Wieloletniej Prognozie Finansowej ponad 60% wydatków majątkowych na transport przeznaczone jest na rozbudowę ścieżek rowerowych, z czego znaczna większość to Międzygminny program tworzenia systemu dróg rowerowych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego 2014-2020. Rozbudowa tego systemu, tak jak darmowa komunikacja miejska, ma zachęcić mieszkańców do korzystania z roweru zamiast samochodu i prowadzić do poprawy jakości powietrza.

4.2 Środki UE

Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT) to forma współpracy samorządów współfinansowana ze środków Funduszy Europejskich. Przy pomocy tego instrumentu, partnerstwa jednostek samorządu terytorialnego miast i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie mogą realizować wspólne cele i wskazują przedsięwzięcia, łączące działania finansowane z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) i Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS). Taka formuła umożliwia wyjście poza sztywne granice administracyjne samorządów, co ma się przełożyć na większe oddziaływanie realizowanych wspólnie przedsięwzięć.

Jednym z celów ZIT jest promowanie partnerskiego modelu współpracy. Urząd miasta Legionowa podejmuje wspólne działania z sąsiednimi gminami w celu stworzenia korzystnych warunków do życia mieszkańców.

Przykładem takiego projektu jest budowa ścieżek rowerowych o łącznej długości 77 km na terenie gmin: Czosnów, Jabłonna, Legionowo, Łomianki, Nieporęt, Nowy Dwór Mazowiecki, Radzymin i Wieliszew. Jego główny cel to poprawa jakości powietrza na obszarze Warszawskiego Obszaru Funkcjonalnego i zmniejszenie emisji zanieczyszczeń oraz gazów cieplarnianych poprzez poprawę warunków dla rozwoju nie emisyjnej formy transportu indywidualnego opartego o transport rowerowy. Wyróżnionych jest również kilka celów szczegółowych, m.in. zmniejszenie liczby samochodów osobowych w systemie transportowym (ograniczenie emisji zanieczyszczeń). 80% kosztów projektów ma być pokryte z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

Z kolei zrealizowanym już projektem Legionowa wspieranym przez ZIT, jest parking „Parkuj i Jedź”. Jego głównym celem była poprawa atrakcyjności i dostępności zbiorowych form transportu, jako alternatywnych dla wysoko emisyjnego transportu indywidualnego w podróżach wewnątrz aglomeracyjnych Obszaru Metropolitalnego Warszawy. Podobnie jak w przypadku budowy ścieżek rowerowych, 80% kosztów zostało pokryte z EFRR. Obiekt cieszy się dużym zainteresowaniem mieszkańców według zapewnień przewodniczącej Komisji Zdrowia i Spraw Społecznych Pani Anny Łaniewskiej.

Innym źródłem finansowania inwestycji, z którego korzysta Gmina Legionowo jest Szwajcarsko-Polski Program Współpracy. Tak zwany Fundusz Szwajcarski, jest formą bezzwrotnej pomocy zagranicznej przyznanej przez Szwajcarię Polsce w ramach szwajcarskiej pomocy dla 10 państw członkowskich Unii Europejskiej, które przystąpiły do niej 1 maja 2004 r. Wybudowane przy wsparciu tego właśnie funduszu Centrum Komunikacyjne w Legionowie jest głównym centrum przesiadkowym miasta. Koszt budowy wyniósł około 50 mln złotych, z czego przeszło 85% pokryła Szwajcaria. Uroczystemu otwarciu legionowskiego Centrum Komunikacyjnego we wrześniu 2016 roku towarzyszyły liczne imprezy, w których oprócz legionowskich władarzy wziął udział także ambasador Szwajcarii. Jest to jeden z pierwszych obiektów dworcowych w Polsce wybudowanych od podstaw przez jednostkę samorządu terytorialnego.

W celu poprawy jakości życia i zdrowia mieszkańców, Legionowo korzysta z różnych form wsparcia finansowego. Wymienione inwestycje, te zrealizowanego jak i planowane, pośrednio wpływają na poprawę jakości powietrza i redukcję emisji zanieczyszczeń. Władze miasta wspierają wszelkie formy przyjaznego środowiska transportu.

5. Zieleń jako element lokalnej polityki klimatycznej

Według danych ze studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego lasy i grunty zadrzewione i zakrzewione na terenie miasta zajmują 191 ha. Lasy aktualnie stanowią około 10 % całkowitej powierzchni miasta. Większość terenów leśnych jest przeznaczona pod budownictwo według miejscowego planu zagospodarowania miasta. Lasy są głównie gospodarcze lub leżą na prywatnych działkach. Do osób fizycznych należy 97 ha. Tereny leśne mają słabe walory przyrodnicze i gospodarcze. Na terenie miasta znajduje się siedem większych kompleksów leśnych. Nie występują inne formy ochrony przyrody niż trzy cenne pomniki przyrody (są to dęby szypułkowe).

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania Legionowa uwzględnia zieleni w kierunkach ochrony powietrza atmosferycznego i ochrony przed hałasem. Jedną z zasad polityki przestrzennej w zakresie ochrony powietrza jest „tworzenie pasów zieleni izolacyjnej, w szczególności w sąsiedztwie głównych szlaków komunikacyjnych oraz terenów usługowych i produkcyjnych”. W tym kierunku zagospodarowania przestrzennego zawarta jest uchwała nr 184/13 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 25 listopada 2013 r. w sprawie programu ochrony powietrza dla stref województwa mazowieckiego. Jednym z wielu działań programu jest uwzględnienie w planach zagospodarowania przestrzennego zwiększenia terenów zielonych poprzez nasadzenie drzew i krzewów.

W studium zawarte też są kierunki ochrony terenów leśnych. Przyjmuje dwie zasady polityki przestrzennej według odrębnych przepisów w zakresie lasów:

- „zachowanie i ochrona istniejących na terenie miasta terenów lasów z ograniczeniem wprowadzania zabudowy niezwiązanej z gospodarką leśną”,
- „zapobieganie procesom degradacji i dewastacji terenów leśnych oraz szkodom w drzewostanach i produkcji leśnej, powstającym wskutek działalności nieleśnej”.

Natomiast w strategii rozwoju gminy miejskiej Legionowo do roku 2030 nie jest nic wspomniane o terenach zielonych w zakresie poprawy stanu środowiska naturalnego.

Z ankiety przeprowadzonej z mieszkańcami miasta na temat walki ze smogiem uzyskaliśmy opinie działań Gminy w różnych dziedzinach (pytanie 5.). Działania w zakresie zieleni miejskiej (parki, nasadzenia drzew) oceniono w większości na bardzo dobrze (36%) i raczej dobrze (40%). Warto też zauważyć, że nacisk na zieleni respondenci wykazywali w pytaniu 6. Najwięcej osób wśród działań w zakresie smogu podejmujących przez respondenta wskazywało, że ma dużo roślin (30%).

5.1 Praktyka sadzenia drzew na rzecz poprawy jakości powietrza. Analiza nasadzeń i ubytków.

Sadzenie drzew jest bez wątpienia ważnym działaniem na rzecz ochrony środowiska i zmian klimatu. Gmina Legionowo nasadziła od 2012 do 2016 roku 2852 drzew i 12598 krzewów. W tym samym okresie ubyło 3759 drzew i 1387 krzewów. W 2012 roku nasadzono jedynie 90 sztuk drzew. Do 2016 roku sytuacja się bardzo poprawiła, ponieważ ilość wzrastała z roku na rok. Ubyło natomiast więcej drzew w tym okresie niż nasadzono. W 2016 roku nasadzeń było 1005 sztuk, czyli ponad dwa razy więcej niż ubyło. Nasadzenia krzewów od 2012 roku malały. W przeciwieństwie do drzew więcej krzewów przybyło niż ubyło. Sadzenie drzew w gminie poprawiło się od 2012 roku. Aktualnie więcej drzew przybywa w danym roku niż ubywa. Prezydent miasta Legionowo podpisał zarządzenie z dnia 19 lipca 2017 r. w sprawie zasad zastępowania usuniętych drzew innymi drzewami na terenie Gminy Miejskiej Legionowo. Miasto daje możliwość zastąpienia drzew innymi na wniosek posiadacza nieruchomości, na której rosną drzewa.

Sądząc po polityce gminy oraz zebranych danych z opinii społecznej i z dokumentów miasta, zieleni miejska jest w miarę istotnym elementem działań podejmowanych przez samorząd, lecz niewątpliwie mogłyby być te postępowania skuteczniejsze i praktyczniejsze.

Nasadzenia i ubytki na terenie gminy Legionowo w latach 2012-2016:

nasadzenia									
drzewa					krzewy				
2012	2013	2014	2015	2016	2012	2013	2014	2015	2016
[szt.]	[szt.]	[szt.]	[szt.]	[szt.]	[szt.]	[szt.]	[szt.]	[szt.]	[szt.]
90	168	363	1 226	1 005	5 185	4 433	120	2 319	541

ubytki									
drzewa					krzewy				
2012	2013	2014	2015	2016	2012	2013	2014	2015	2016
[szt.]	[szt.]	[szt.]	[szt.]	[szt.]	[szt.]	[szt.]	[szt.]	[szt.]	[szt.]
649	663	1 175	806	466	32	60	72	719	504

6. Podsumowanie

Po przeprowadzeniu badania dotyczącego polityki w zakresie poprawy powietrza w Legionowie i po sporządzeniu niniejszego raportu łatwo zauważyć duże zaangażowanie ze stron władz samorządowych. Widać, że dla gminy ochrona środowiska jest ważna i uwzględniana w dokumentach strategicznych takich jak Strategia 2030 r., MPZP, Plan Gospodarki niskoemisyjnej czy Lokalny Plan Rewitalizacji. To daje poczucie, że Legionowo poważnie podchodzi do problemu smogu i nie stara się go rozwiązać doraźnie, tylko myśli o rozwiązaniach długofalowo. Niemniej jednak, aby zwiększyć skuteczność tych działań przydałyby się bardziej rygorystyczne przepisy narzucone przez władze centralne. Gmina niestety w większości przypadków naruszania przepisów dotyczących spalania śmieci w piecach domowych ma „związane ręce”.

Działania samorządu pokrywają się z oczekiwaniami mieszkańców w kwestii potrzeby rozwiązania problemu zanieczyszczenia powietrza na terenie Legionowa jednak podejście mieszkańców wymaga większego zaangażowania. Chęć zaoszczędzenia środków finansowych często stoi na przeszkodzie w aktywnym uczestnictwie w działaniach gminy, co może dziwić, bo mieszkańcy posiadają nie najgorszą świadomość ekologiczną. Niestety, tak jak usłyszeliśmy na spotkaniu w Urzędzie Miasta *„to tak naprawdę, to nikt się tym nie interesuje”*, mieszkańcy głównie prezentują postawę, aby to samorząd sam się zajął problemem smogu. Legionowo powinno postarać się stworzyć bardziej skuteczną kampanię informacyjną na temat działań, które podejmuje, ponieważ wiedza mieszkańców sprowadza się głównie do wiedzy na temat wymiany pieców.

Działania podejmowane przez władze przynoszą zadowalające efekty i stanowią wzór dla innych gmin, aczkolwiek zieleń nie jest priorytetem w walce ze smogiem. Wpływa na to kilka czynników. Po pierwsze problem smogu występuje oczywiście głównie zimą. Po drugie Legionowo jest jednym z najbardziej zagęszczonym miast pod względem ludności. Po trzecie większość obszaru gminy jest zabudowana co jest przyczyną małej ilości terenów zielonych.

Za sposób komunikacji z mieszkańcami również należy się pochwalać dla miasta. Przejrzysta i bardzo przystępna strona internetowa dostarcza wszelakich informacji o gminie. Specjalna podstrona dotycząca ochrony powietrza z dokładnymi informacjami dla mieszkańców: informacja o aktualnym i prognozowanym stanie jakości powietrza, porady prawne (np. krok po kroku jak złożyć wniosek i uzyskać dotację), informacje o działaniach władz i o tym co wolno, a czego nie wolno robić samemu, aby dbać o środowisko.

Legionowo korzysta ze środków UE bardzo sensownie i przemyślnie. Stara się współpracować z innymi poprzez inicjowanie nowych działań. Również w budżecie da się zauważyć, że jakość powietrza i transport publiczny jest ważnym elementem i przeznaczona na nie jest duża część środków.

Legionowo działając tak jak dotychczas zapewni sobie jak i mieszkańcom dobrą przyszłość, jednak wymaga to konsekwencji w działaniach w najbliższych latach.